

[พญ , ชิตชยางค์ หน้า 73-85]

การสืบค้นสัญญาณการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ

Decoding the Signal of Tai Dam Cultural Transmission

พญ คุณศรีพิทักษ์* สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ชิตชยางค์ ยมาภัย** สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Patoo Cusripituck. *Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University.*

Jitjayang Yamabhai. *Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University.*

Email : Patoocu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา มีเป้าหมายที่จะบรรยายปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของกลุ่มไทดำ ในด้านการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ ผู้วิจัยศึกษาวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นกระบวนการสร้างและสื่อความหมาย เพื่อชี้ชัดว่าตนเป็นใคร โดยใช้แนวทางสัญญาณศาสตร์ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลตัวบทจากปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาที่เป็นย่านวัฒนธรรมหนึ่งในอำเภอเขาย้อย จ. เพชรบุรี งานวิจัยเสนอข้อสรุปว่า การสร้างและสื่อความหมายเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นนามนัยที่สำคัญของความเป็นไทดำที่ต้องสื่อสารผ่านรูปสัญญาณดั้งเดิม เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย พิธีกรรม และงานประเพณี อย่างไรก็ตามพบว่า เด็กและเยาวชนให้ความสำคัญแก่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เช่น ทีมฟุตบอล เสื้อผ้าแฟชั่น อาหารฟิวชั่น การนำเสนอ (representation) เช่นนี้ จะช่วยสืบสร้าง (reproduction) ความหมายให้มีพลวัตไปตามความร่วมมือสมัยของสังคม การจัดการศึกษาเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมจึงมีนัยสำคัญต่อการธำรงความหมายเดิม และเสริมด้วยสัญญาณใหม่ ให้ตรงใจผู้รับ

คำสำคัญ : ไทดำ วัฒนธรรม, สัญญาณ การสืบสานวัฒนธรรม

* พญ คุณศรีพิทักษ์ (ดร.) : อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

** ชิตชยางค์ ยมาภัย (ดร.) : อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

Abstract

This ethnographic research aims to describe the transfer of cultural practices of Tai Dam ethnic group identity for the purpose of cultural transmission. We applied a semiotic approach to study 'culture' as a process of self identification and representation. Participant observation and immersive method were use for data gathering in a Tai Dam village at Phetchaburi province, Thailand. We claim that the strong belief in ancestor is influential in the Tai Dam perspective that guides everyday life practices. It signifies the core identity of Tai Dam and transmits through traditional signals, such as costume, food, rituals and, cultural events. However, the young generation values a modern modality of communication such as 'football team', fashionable costume', gadget, and 'fusion food'. This kind of representation helps transmit their ethnic culture dynamically. We suggest that education for cultural transmission is, therefore, a significant process in maintaining genuine meaning with new signs to communicate with the new generation.

Keywords : Tai Dam, Culture, Sign, Cultural transmission

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าเป็นสังคม “พหุวัฒนธรรม” กล่าวคือ เป็นสังคมที่พลเมืองไทย ได้ชี้ชัดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพวกตนว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญกับคนกลุ่มอื่น ๆ โดยอาศัยการเรียกชื่อกลุ่มของตนเป็นสำคัญเช่น คนไทย คนจีน คนลาว หรือกลุ่มที่มีขนาดสมาชิกจำนวนไม่มากนัก เช่น คนลาวพวน คนมอญ คนไทยทรงดำ กลุ่มทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ อาศัยอยู่ร่วมกัน มีปฏิบัตินัก สัมพันธ์ต่อกัน ในลักษณะที่คนในกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถนำเสนอความหมายเชิงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนได้พร้อม ๆ กัน (simultaneously representation of cultural identity)

ในฐานะที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตในมณฑลสาธารณะ (public sphere) นั้น แต่ละวัฒนธรรมย่อมย่อมต้องปฏิสังสรรค์ต่อกัน และย่อมเกิดผลทั้งการยอมรับหรือกีดกันวัฒนธรรมอื่นๆ ไม่ให้เข้ามาอยู่ในอาณาเขตทางวัฒนธรรม (cultural boundary) ของตน อมรา พงศาพิชญ์ (2537) กล่าวถึงลักษณะของ ปฏิสังสรรค์ทางวัฒนธรรมว่า อาจเกิดผลได้ 3 ทางใหญ่ ๆ คือ การสมานลักษณะ (assimilation) กล่าวคือ วัฒนธรรมใหญ่มีอิทธิพลกลืนกลายวัฒนธรรมย่อยไปเสียจนเกือบหมดสิ้นอัตลักษณ์ของตนเอง การบูรณาการ (integration) หมายถึงแต่ละกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันได้ และสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาร่วมกัน และความขัดแย้ง (conflict) อันเป็นสถานะที่แต่ละกลุ่มมีความไม่ลงรอยกัน

การชี้ชัดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยการเรียกชื่อนี้ ทำให้เห็นถึงรูปแบบบางประการที่สมาชิกในกลุ่มยึดถือร่วมกันไว้เหมือนกัน และต้องการที่จะถ่ายทอดส่งต่อรูปแบบทางวัฒนธรรมดังกล่าวจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง Mchitarjan and Reisenzein (2013) สรุปว่าเป็น “แรงจูงใจ” (motive) ที่จะส่งต่อรูปแบบทางวัฒนธรรมให้สืบเนื่องไป คือ การสืบสานทางวัฒนธรรม (cultural transmission)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ครั้นยังดำรงสมณศักดิ์ พระธรรมปิฎก (2537) ได้อธิบายข้อธรรมเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรมว่า เชื่อมโยงกับภูมิธรรม 3 ระดับ ที่สืบเนื่องกันของแต่ละกลุ่มทางสังคม คือ สังคหธรรมที่เป็นคำอธิบายเกี่ยวกับความจริง หรือภาวะธรรมชาติ จริยธรรม หรือข้อผูกพันที่ยึดความจริงตามธรรมชาตินั้น และวัฒนธรรม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในสังคมนั้น แบบแผนการปฏิบัตินั้นหมายรวม

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ถึงสารัตถะที่อยู่เบื้องหลังการกระทำและรูปแบบการประพฤติปฏิบัติ อันสื่อสาระแห่งสัจธรรมและจริยธรรมของกลุ่มคนต่างๆ

เมื่อพิจารณาพิจารณาอธิบายของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นนัยสำคัญว่า วัฒนธรรมนั้นเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการสื่อสารอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน กล่าวคือ ในเนื้อแท้แห่งวัฒนธรรมนั้น รูป หรือ แบบแผนการปฏิบัติ ย่อมคือ การ “สื่อ” นาม อันเป็น อรรถของศรัทธาความเชื่อ ความรู้จินตนาการ ของคนออกมาเป็นแบบแผนแห่งการปฏิบัติ และการสื่อสารรูปแบบการประพฤติออกไปในหมู่สมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมของตน และในยามมีปฏิสังสรรค์กับคนต่างวัฒนธรรม

ความคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับในภาพของคำว่า วัฒนธรรม ของนักวิชาการกลุ่มหนึ่ง เช่น Schech and Haggis (2007) และ Bartlett and Vavrus (2017) ที่มองว่า วัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญในฐานะที่เป็นคำกริยา กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นกระบวนการสร้างและสื่อความหมาย (meaning construction and representation)

ด้วยกรอบอ้างอิงดังกล่าว กระบวนการสืบสานวัฒนธรรม จึงหมายถึง กระบวนการสร้างและสื่อความหมายจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้รับรู้ความหมายอันชี้ชัดว่าตนเองเป็นใคร การเรียกชื่อของกลุ่มตนเองเช่นนี้แล้ว จะมีแบบแผนประพฤติปฏิบัติอย่างไร โดยผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษากลุ่มทางวัฒนธรรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ที่ย่านวัฒนธรรมแห่งหนึ่ง (cultural district) บริเวณอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี การสืบสานวัฒนธรรมในที่นี้ จึงจำเพาะว่า หมายถึงการสืบสานวัฒนธรรมของชาวไทยดำในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น

ชาวไทยดำนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแรงจูงใจอย่างแรงกล้าที่จะสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของพวกเขาไว้ คำกล่าวอ้างนี้มีทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์ผ่านการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำ ที่หลาย ๆ หมู่บ้านที่ชาวไทยดำอาศัยอยู่จะจัดงานนี้เป็นประจำในช่วงปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี เพื่อแสดงหรือนำเสนอความหมายเชิงอัตลักษณ์ความเป็นไทดำของตน (taidamness) สู่มวลมนุษยชาติ หลักฐานภาคปฏิบัติดังกล่าวถูกรองรับด้วยหลักฐานทางวิชาการ เช่น งานของ สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554) ที่ได้ศึกษาทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แล้วพบว่าชาวไทยดำนั้นมีสำนึกชาติพันธุ์และความพร้อมที่จะนำเสนอความเป็นชาติพันธุ์นั้นสู่สังคมวงกว้าง อีกทั้งยังคงรักษาภาษา ประเพณี วิถีชีวิตตามครรลองของตนไว้อย่างเหนียวแน่นตามสมควรด้วย

งานวิจัยของผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายจะสนับสนุนกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกระบวนการทางการศึกษา ชิตขางค์ ยมาภัย (2559) ได้เสนอความคิดเชิงสมมติฐานไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อสืบสานวัฒนธรรมนั้น หากเป็นการจัดการศึกษาจากโลกแห่งชีวิตฐานชุมชน (community-based) แล้ว น่าจะมีพลังกว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน

งานวิจัยนี้ได้ต่อยอดความคิดดังกล่าวด้วยการจัดการศึกษาเพื่อการสืบสานวัฒนธรรม ฐานชุมชน บทความนี้ เป็นการรายงานข้อค้นพบที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ผู้วิจัยมีจุดมุ่งเน้นของการศึกษา รูปแบบของการสืบสานวัฒนธรรมไทดำว่า มีความหมาย และ การนำเสนอ (meaning and representation) อย่างไร ผู้วิจัยใช้แนวทางสัญนาศาสตร์ (semiotic approach) เป็นเครื่องมือเข้าไปถึงข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยว่า สัญนาะแห่งการสืบสานวัฒนธรรมของชาวไทยดำเป็นอย่างไร ชาวไทดำให้คุณค่าความหมายเชิงอัตลักษณ์ของตนว่าอย่างไร และต้องการนำเสนอเรื่องราวอะไรให้พวกพ้องของตนเอง และคนอื่น ๆ ในสังคมได้รับรู้ความหมายร่วมกัน

ผู้วิจัยเสนอสรุปว่า การสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำนั้น สามารถกระทำผ่านการสื่อสารแบบมีสื่อน

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ร่วม มีปฏิสัมพันธ์ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษา การเรียนรู้ผ่านบทสนทนาและกิจวัตรประจำวันได้คืออย่างมีนัยสำคัญ

กรอบความคิดและวิธีการศึกษา

ทเวทส์ และคณะ (Thwaites and others, 1994) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือการอยู่ร่วมกันของปฏิบัติการทางสังคม ซึ่ง มีการสร้างความหมาย หมุนเวียน และ แลกเปลี่ยน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัฒนธรรม คือ การสร้างความหมาย และสื่อความหมาย โดยนัยดังกล่าว วัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องของการสื่อสาร

หัวใจหลักของการสื่อสาร คือ การสร้างความหมาย และ ภาพตัวแทน ผ่านสัญญาณ ความหมายต่าง ๆ ล้วนเกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มคน และบริบท และไม่มี ความหมายใดที่เป็นความหมายตายตัว ความหมายจะผกผัน และแปรเปลี่ยนได้เสมอ จากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่วัฒนธรรมหนึ่ง

สัญญาณ (sign) คือ ทุกสิ่งที่สร้างความหมาย ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแต่สื่อความหมาย แต่ทำหน้าที่สร้างความหมาย ในหนึ่งสัญญาณนั้น สามารถสร้างความหมายได้หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องสร้างเพียงความหมายเดียว

สอดคล้องกับ Danesi (2007, 25) ที่ได้กล่าวว่า การศึกษาสัญญาณศาสตร์ คือการศึกษาความหมายของชีวิตในเชิงลึก ศึกษาให้เห็นถึงรากของมนุษย์ ว่ามีประสบการณ์กับโลกอย่างไร ซึ่งจะต้องศึกษาระบบของสัญญาณในสังคมและบริบทแวดล้อม ทั้งนี้สัญญาณต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ อาจเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้น หรือ ลดลง เพราะว่ามันมนุษย์สามารถสร้างความหมายใหม่ผ่านสัญญาณต่างๆ เช่น ถ้อยคำ สัญลักษณ์ หรือ อื่นๆ แล้ว ถอดรหัสเข้าสู่ชุดความรู้ใหม่ ปรับเปลี่ยน และประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ก่อนหน้า เพราะมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการอันกว้างไกล

ทเวทส์ และคณะ (Thwaites and others, 1994) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีสัญญาณศาสตร์ว่า โซซูร์ นักภาษาศาสตร์ได้อธิบายถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการศึกษาสัญญาณศาสตร์ ว่า ต้องศึกษา ตัวหมาย (signifier) และ ตัวหมายถึง (signified) ตัวหมาย หรือ signifier คือ การแสดงออกทางความรู้ผ่านผัสสะของสัญญาณนั้นๆ ส่วนตัวหมายถึง (signified) คือ มโนภาพของสัญญาณ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยกัน อันสามารถเรียกได้ว่า การส่งสัญญาณ (signification)

เมื่อกล่าวถึงสัญญาณ ก็ต้องกล่าวถึงตัวบท (text) เพราะตัวบท คือ การรวมกันของสัญญาณ คำว่าตัวบทในที่นี้ อาจหมายถึง ภาษา เสื้อผ้า การแต่งกาย หรืออื่นๆ

Littlejohn และ Foss (2008) ได้อธิบายถึงทฤษฎีของ Borgoon เกี่ยวกับกิจกรรมที่ใช้ในการสื่อสารแบบบอวัจนภาษาไว้ว่า รหัสของอวัจนภาษามักจะถูกจำแนกไปตามชนิดของกิจกรรม และได้แนะนำ ๗ กิจกรรมที่ใช้ในการสื่อสารแบบบอวัจนภาษา ประกอบด้วย กิจกรรมทางร่างกาย (kinesics (body activity)) กิจกรรมทางเสียง (vocalics or paralanguage (voice)) การสัมผัส (phisycal appearance, haptics (touch)) พื้นที่ (proxemics(space)) เวลา chronmics (time), และ วัตถุ สิ่งของ artifacts (objects) ในจำนวนกิจกรรมทั้ง ๗ นี้ กิจกรรมทางร่างกาย และกิจกรรมแบบพื้นที่ เป็นสองกิจกรรมที่มีการศึกษาวิจัยไว้อย่างกว้างขวาง

จากความหมายของวัฒนธรรม การสื่อสาร การสร้างความหมาย และทฤษฎีสัญญาณศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องการปริวรรตการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ซึ่งในบทความนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปที่ การศึกษา ตัวบท (text) ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ณ ย่านวัฒนธรรมแห่งหนึ่งในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ผู้วิจัยเฟ้นเฟิงไปกับการศึกษาตัวบท ๓ ตัวบท ได้แก่ คำพูด จากบทสัมภาษณ์ของผู้สูงวัย กลุ่มวัยกลางคน และ เด็กๆ ภาพวาด และการทำอาหารไทดำ เพื่อสืบค้นสัญญาณของการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ว่า เป็นอย่างไร ชาวไทดำให้คุณค่าความหมายเชิงอัตลักษณ์ของตนอย่างไร และต้องการนำเสนอ หรือ สื่อความหมายเรื่องราวอะไรให้พวกพ้องและสังคมได้รับรู้ความหมายร่วมกัน

องค์ประกอบสำคัญที่ใช้เป็นกรอบในการพิจารณา และวิเคราะห์ ตัวบท ก็คือ ปฏิสัมพันธ์ของ สัญญาณ ซึ่งครอบคลุมการศึกษา เกี่ยวกับคำอุปมา (Metaphor) หรือ การเปรียบกับสิ่งของ หรือ สัตว์ นามนัย (Metonymy) การใช้สิ่งหนึ่งแทนความหมายทุกสิ่ง ความหมายนัยตรงและความหมายนัยประหวัด (Connotation and denotation) ที่อาจเป็นมาายาคติ

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามแบบมีส่วนร่วม ใช้มุมมองและแนวคิดแบบชาติพันธุ์วรรณา เลือกใช้วิธีการสื่อสารผ่านนาฏกรรม (performance) การวาดภาพ และการทำอาหารไทดำเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ อารมณ์ความรู้สึก ผสมกับการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มในการสื่อสารกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

พื้นที่วิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกย่านวัฒนธรรมไทดำแห่งหนึ่งในพื้นที่อำเภอเขาย้อย ย่านดังกล่าวเป็นหมู่บ้านที่ชาวไทดำอาศัยอยู่ร่วมกัน 3 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ปกครองตำบลเดียวกัน ผู้มีส่วนร่วมกับการโครงการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยจำแนกเป็น 3 ช่วงอายุ คือ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน คนวัยทำงาน และนักเรียน เพื่อให้ครอบคลุมการสืบสานวัฒนธรรมผ่านคนรุ่นต่าง ๆ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมจำนวน 20 คน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตในฐานะผู้มีส่วนร่วม ด้วยการพักอาศัย ศึกษาเรียนรู้ พูดคุยสนทนา วิสาสะกับคนในหมู่บ้านเป็นระยะ ตลอดปี 2559-2560 และได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์ผ่านการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทดำในพื้นที่ และร่วมกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานบุญ งานเสนาตัว งานศพ งานสู่ขวัญ งานสืบสานประเพณีไทยทรงดำ และการจัดกิจกรรมกับนักเรียน การจัดเวทีพูดคุย การใช้ศิลปะเป็นสื่อในการเก็บข้อมูล และการจัดนาฏกรรมการสืบสานวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมการฝึกทำอาหารไทดำ กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นดำริของครูไทดำท่านหนึ่ง ที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อให้เด็กนักเรียนมีความตื่นตัวเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

สัญญาณจากภาคสนาม

การลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่ ในช่วงแรก ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงวัยไทดำในหมู่บ้าน ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญา และมีความปรารถนาที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทดำ จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งพบว่า กลุ่มผู้สูงวัยเหล่านี้ มีความกังวล ท้อแท้ และผิดหวัง เมื่อเอ่ยถึงวัฒนธรรมไทดำ อัตลักษณ์ และจุดเด่นของตน เนื่องจากโลกแห่งความทันสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บริบทสังคม และ โลกอินเทอร์เน็ตที่ทำให้คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่สนใจโทรศัพท์มือถือของตนมากกว่าคนรอบข้าง หรือแม้แต่คู่สนทนา ผู้สูงวัยบางท่านกล่าวว่า “อาจจะต้องให้เสนกันผ่านมือถือละมัง”

ผู้สูงวัยอีกท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ไม่รู้ต่อไปจะเป็นยังไง เด็กสมัยนี้นั่นไม่เอาจริงๆ นะ สอนมันก็ไม่เอา คำไม่สนใจ” จากบทสนทนา มีหนุ่มสาววัยกลางคนได้กล่าวถึงการสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ว่า “ถ้ามีอะไรเกี่ยวกับไทดำให้เด็กสมัยนี้อ่านในมือถือได้ น่าจะเป็นไปได้ เค้าน่าจะอ่านกันนะ”

ภาพผู้สูงวัยชาวไทดำ

ในช่วงต่อมาผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ กับกลุ่มเด็กๆ และเยาวชน ในหมู่บ้าน เพื่อค้นหาว่า เด็กๆ เหล่านี้มีมุมมองต่อความเป็นไทดำอย่างไร และพวกเขาจินตนาการถึงอนาคตของหมู่บ้านตนเองว่าจะเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจัดกิจกรรม “วาดไทดำ” ณ ศาลากลางหมู่บ้าน โดยติดต่อคุณครูโรงเรียนเขาย้อยวิทยา ให้ช่วยนำเด็กๆ ในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรม จำนวนเด็กๆ ที่มาร่วมกิจกรรมทั้งหมด 10 คน

ในกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยได้ให้เด็กๆ วาดภาพอนาคตไทดำของตน โดยให้เด็กๆ จินตนาการว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า หมู่บ้านของตนจะเป็นอย่างไร เด็กๆ หลายคน วาดภาพบ้านกระดองเต่า บ้านของตนเอง บางคนวาดภาพอาหาร บางคนวาดภาพเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย พิธีเสน ภาพความเจริญทางวัตถุมากมายในหมู่บ้าน เช่น ภาพของร้านค้า ร้านสะดวกซื้อ บ้านไทดำที่มีการต่อเติม แต่สิ่งหนึ่งที่เด็กๆ ส่วนใหญ่มีในภาพคือ ภาพภูเขา อีโก้ที่มองเห็นจากทุกมุมของหมู่บ้าน เด็กๆ มองว่าในอนาคตอีก 10 ปี ก็จะมีภูเขาสูงอยู่

มีภาพ 1 ภาพที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชาวไทดำ คือ บ้านที่มีหลังคาเป็นกระดองเต่า มุงด้วยหญ้าคา บ้านได้สูง มีบันไดขึ้นบ้านได้ ภายในบ้านมีมุ้งเครื่องจักรสาน ซึ่งเด็กชายเจ้าของภาพกล่าวว่าเป็นบ้านของตนเอง ซึ่งตนเองอยู่บ้านกับตาและยาย เครื่องจักสานในบ้านนั้นเป็นฝีมือของตนเอง มีอุปกรณ์การจับปลา เพราะคุณตาจับปลาขายด้วย บางครั้งคุณตาก็ขายเครื่องจักสานเหล่านี้ รวมทั้งเครื่องมือจับปลาด้วย

ภาพเขียนเฮา บ้านของเด็กชาย

สัญญาณที่สำคัญจากภาพนี้ คือ ภาพบ้าน และเครื่องมือจักสาน ที่แสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมดั้งเดิม และวิถีชีวิตการหาอยู่หากินด้วยเครื่องมือจับปลา และยังมีความหมายแฝงที่แสดงออกผ่านการนำเสนอ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ภาพวาด อันแสดงให้เห็นถึงความภูมิใจในความเป็นชาวไทยดำ วิธีชีวิตประจำวันของตนเอง และการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไทดำผ่านรหัสภาพต่างๆ และการนำเสนอเรื่องราวของตนเองผ่านคำพูด สีหน้า แววตา น้ำเสียงแห่งความยินดี ภูมิใจ ปรากฏชัดระหว่างการสนทนา

เด็กคนหนึ่งวาดภาพหมู่บ้านของตนเองในอนาคต โดยในภาพมีสนามฟุตบอลขนาดใหญ่ มีตัวอักษรด้านบนเป็นตัว K ตัว F และ ตัว C เขาบอกว่า เป็นภาพทีมฟุตบอลเขาชื่อ K Football Club เขาคิดว่าในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า หมู่บ้านของเขาจะมีสนามฟุตบอลเป็นของตนเอง มีทีมฟุตบอลเป็นของตนเอง และเป็นตัวแทนไปแข่งกีฬา สร้างชื่อเสียงให้กับชาวไทยดำ เด็กชายคนนี้ชอบกีฬาฟุตบอล และมองว่า ฟุตบอลเป็นสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทดำให้ปรากฏชัดในสังคมร่วมสมัยได้อย่างดี

ภาพสนามฟุตบอลในหมู่บ้าน และตึกสูง

ภาพนี้มีสัญลักษณ์ที่สำคัญ คือ ความเจริญก้าวหน้า ที่สื่อสารผ่านรหัส คือ สนามฟุตบอลขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นตัวแทนของความเป็นไทดำ สำหรับเด็กชายคนนี้ เขาไม่ได้มองความเป็นไทดำผ่านความหมายจากวัตถุทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ แต่มองความเป็นไทดำจากการปรากฏตัวในอีกรูปแบบหนึ่ง ในภาพของการแสดงตัว หรือมีตัวตนในเวทีที่ใหญ่กว่านั้น การเป็นทีมฟุตบอล เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้กับโลกสมัยใหม่ หากเขาได้ไปแข่งกีฬา และเป็นตัวแทนของชาวไทยดำนั้น เขาจะภาคภูมิใจมาก เขาบอกว่า เสื้อทีมสามารถออกแบบให้มีอัตลักษณ์แบบ ชาวไทดำก็ได้ รวมทั้งชุดของเชียร์ลีดเดอร์ด้วย สิ่งนี้ แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์สำคัญของการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัยผ่านมุมมองของเด็กๆ เจ้าของวัฒนธรรม ที่ไม่ได้แสดงออกถึงความ เป็นไทดำผ่านเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือพิธีกรรมแบบดั้งเดิม แต่มองความเป็นไทดำในมุมของการได้รับการยอมรับจากสังคม การมีชื่อเสียง ความเก่ง ความสามารถ และ ความทัดเทียม

ส่วนอีกภาพที่น่าสนใจคือ ภาพเครื่องแต่งกายของชาวไทยดำที่เด็กผู้หญิงอีกคนหนึ่งวาด ภาพชุดไทดำมีทั้งของผู้ชายและผู้หญิง เสื้อผู้หญิงเป็นผ้าเปี้ยว คือผ้าแถบสีดำปักลายดอกเปี้ยว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยดำ และผ้าซิ่นลายแดงโม คือผ้าลายทางสีดำ สลับกับสีฟ้า ส่วนชุดผู้ชายเป็นเสื้อแขนยาวสีดำผ่าหน้า และติดกระดุมเงินถี่ๆ และกางเกงสีดำ เด็กๆ บอกว่า ภาพแสดงให้เห็นถึงเครื่องแต่งกายไทดำ ซึ่งบ่งบอกความเป็นไทดำมากที่สุด เพราะเดินไปไหน ใครก็เห็น ก็จำได้ แต่พวกเด็กๆ ไม่ได้ชอบใส่มากนัก พวกเขามองว่าการใส่ชุดไทดำนั้น แสดงออกถึงวัยวุฒิ ผู้สูงวัยเท่านั้นที่ใส่เสื้อผ้าแบบนี้ พวกเขาไม่ได้เอากันใส่ แต่ก็รู้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงออกทางอัตลักษณ์ที่เห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม ในภาพนี้ ยังมีรูปของตุ๊กตาขาว ซึ่งเจ้าของภาพ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

กล่าวว่า ในอนาคตคงจะมีตู้กับข้าวเอาไว้เก็บอาหาร รวมทั้งภาพบ้านไทดำ ที่ยังคงมุงหลังคาด้วยหญ้าคา และใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับชั้น ๒ แต่ส่วนชั้นล่างของบ้าน ก่อผนังด้วยปูนทั้ง ๔ ด้าน แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านวัตถุ การปรับรับความสมัยใหม่เข้ามาในสังคม

สัญญาณ ที่เห็นเด่นชัด คือ ความร่วมสมัย การเลือกรับปรับใช้ของวัฒนธรรมไทดำ การผสมผสาน การปรับตัว

ภาพชุดไทดำ บ้านสมัยใหม่ ตู้กับข้าว

กิจกรรมที่สำคัญที่สื่อสารและสืบสานความเป็นไทดำอีกหนึ่งกิจกรรม คือ กิจกรรมการทำอาหาร ไทดำ คุณครูโรงเรียนเขาย้อยวิทยาผู้เป็นต้นคิดของกิจกรรม เป็นผู้นำเด็กๆ มาร่วมกิจกรรม เด็กๆ ที่มาร่วมกิจกรรม มีจำนวน ๑๓ คน บางคนเป็นคนที่เคยมาร่วมกิจกรรมวาดภาพแล้ว บางคนมาเป็นครั้งแรก

เด็กๆ ได้เตรียมเครื่องปรุงอาหาร อุปกรณ์ งานสาม เพื่อมาทำอาหารไทดำด้วยกัน รายการอาหาร คือ น้ำพริกแจ่วดั้น หรือน้ำพริกมะเข้น แกงหน่อส้ม และน้ำพริกปลาร้า อาหารพื้นบ้านของชาวไทดำ เด็กๆ แบ่งกลุ่มเพื่อช่วยกันทำกับข้าว ในกลุ่มน้ำพริกมะเข้นนั้น เด็กๆ ช่วยกันนำเมล็ดมะเข้นมาปอกเปลือก แล้วนำเปลือกมาตำให้ละเอียด โขลกกับพริกแห้ง ซึ่งนำไปเผาไฟไว้ก่อนหน้า แล้วนำมาโขลก ตำ กับหอมแดง ให้เข้ากัน เด็กๆ ในกลุ่มนี้บอกว่าพวกเขายังไม่เคยตำน้ำพริกมะเข้นมาก่อนเลย ครั้งนี้เป็นครั้งแรก มีเพียงเด็กชายคนหนึ่ง อายุน้อยกว่าเพื่อน บอกว่า เขาเคยทำกับยาย เพราะเคยช่วยยายทำกับข้าว

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าขณะที่เด็กๆ ทำกับข้าวกัน พวกเขายกมือยกเท้ากันอย่างสนุกสนาน บ้างก็ว่าเพื่อนทำผิด ทำไม่อร่อย ตำไม่แหลก พวกเราทำไป ทานของว่างกันไปด้วย ตักกันเท่าไรน้ำพริกก็ไม่ละเอียดสักที

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ลักพัก ยายของเด็กชายที่บอกว่าเคยช่วยยายทำกับข้าวก็มาถึง มานั่งลงข้างๆ หลานของตนเอง และมาสอน หลานตำพริกและมะแข่น ยายได้ตักน้ำพริกที่เด็กๆ ตำไว้แล้วในถ้วย แต่ไม่ละเอียดมาใส่ครก และตำใหม่ ยายบอกว่า “ต้องตำให้ละเอียดกว่านี้ ไม่งั้นไม่อร่อย”

ยายนั่งลงสอนเด็กชาย เด็กชายเรียนรู้กับยายอย่างมีความสุข ขณะนั้นกลุ่มเพื่อนๆ ของเด็กชายต่าง กระจัดกระจาย เลิกตำน้ำพริก และแยกย้ายกันไปช่วยกันจัดจานผัก จัดเตรียมอาหารเครื่องเคียงอื่นๆ ผู้ วิจัยจึงเฝ้าสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เห็นสัญญาณแห่งการสืบสานภาษาวัฒนธรรมไทดำผ่านกระบวนการ สื่อสารระหว่างบุคคลแบบเห็นหน้าค่าตากัน ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ การถ่ายทอดวิชาความรู้ สอน การทำกับข้าวของยายหลานคู่นี้ เป็นภาพที่อบอุ่นมาก ทั้งสองพูดคุยกันด้วยท่าทางที่สบายในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ช่วยกันตำ ช่วยกันชิมน้ำพริก ยายบอกว่าต้องปรุงด้วย ใส่น้ำปลา เกลือ และชีอิ้วขาวด้วย รสชาติ จะกลมกล่อมกำลังดี มะแข่นต้องใส่ให้พอมีกลิ่นและได้รับรู้ถึงรสชาติขาน หอม อันเป็นกลิ่นเฉพาะตัวของ มะแข่น และแน่นอนว่าภาษาที่ยายหลานสื่อสารระหว่างกันย่อมเป็นภาษาไทยดำ

ผู้วิจัยได้บันทึกเหตุการณ์ช่วงนี้ด้วยภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว และภาพวาด อันสามารถสื่อสารสัญญาณ แห่งความอบอุ่นในการถ่ายทอดเคล็ดลึบวิชาการอาหารไทดำที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง สิ่งที่เรามองเห็นนั้นมีความหมายมากกว่าการพูดคุยระหว่างยายหลาน แต่ภาพนั้นแสดงให้เห็นถึงความรัก ความอบอุ่นของคนใน ครอบครัวที่มีให้กัน การถ่ายทอดวิชาความรู้ นั้น เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว ยายสอนหลานทำกับข้าวแบบไม่ต้องสอน คือทำให้ดู หลานเรียนรู้จากการลงมือทำ ลองผิด ลองถูก เรียนรู้วัฒนธรรมของตน ชิมซับผ่านกระบวนการ สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ภาพเด็กๆ ร่วมกิจกรรมทำกับข้าวไทดำ

ภาพวาดยายหลานสัญญาณสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำ

สรุป : การส่งสัญญาณในการสืบสานวัฒนธรรม

จากปรากฏการณ์ที่ได้บรรยายมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการส่งสัญญาณ (signification) ที่สำคัญในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ดังปรากฏจาก การสื่อสารผ่าน วัจนภาษา ภาพวาด กายภาษาจากการทำอาหารไทดำ อันแสดงให้เห็นถึงความหมายของกิจกรรมการสื่อสารต่างๆ เหล่านั้น ดังนี้

ในการสื่อสารแบบวัจนภาษาหรือ ภาษาพูดนั้น ตัวบทสำคัญ คือ “เด็กๆ สมัยนี้สนใจแต่โทรศัพท์มือถือ” และ “หากเขาเรื่องเล่น และวัฒนธรรมไทดำไปใส่ไว้ในมือถือ เด็กๆ น่าจะได้อ่านกัน” ซึ่งสื่อความหมายให้เห็นด้วยการตัดพ้อ น้อยใจ ลึนหวัง แต่ในขณะเดียวกัน ก็คิดค้นหาทางแก้ไข สื่อสารความหมายให้เห็นว่า หากเราจะสืบสานวัฒนธรรมไปยังคนรุ่นใหม่แล้ว ก็ต้องเลือกวิธีสื่อสารที่ตรงกับพฤติกรรมของกลุ่มผู้รับสาร คือ อาจสื่อสารผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มนั่นเอง

การสื่อสารผ่านภาพวาด แสดงให้เห็นตัวบทสำคัญ คือภาพบ้านไทดำแบบดั้งเดิม และต่อเติม รวมทั้งภาพชุดไทดำ วิถีชีวิตชาวไทดำแบบดั้งเดิม และแบบประยุกต์ และภาพสนามฟุตบอล อันเป็นสัญญาณในการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ซึ่งสื่อความหมายถึงการสืบสานวัฒนธรรมอย่างมีพลวัต การไม่ยึดติดแต่กรอบประเพณีดั้งเดิม แต่เปิดพื้นที่ให้กับการแสดงอัตลักษณ์ในสังคมร่วมสมัยด้วย

ส่วนการสื่อสารแบบกายภาษาผ่านกิจกรรมการทำอาหารไทดำนั้น แสดงออกผ่านการลงมือทำอาหารร่วมกัน ความสามัคคี การทำแบบมีความสุข การยิ้มให้กัน ยาย สอน หลาน ปรงอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสุขของคนไทดำที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน ความหมายของกิจกรรมนี้ คือ การสืบสานภาษาและวัฒนธรรมผ่านวิถีชีวิตประจำวัน

สัญญาณทั้งหมดที่กล่าวมา จึงแสดงให้เห็นว่า ตัวบทในสังคมไทดำในพื้นที่ศึกษาวิจัยนี้ เด็กๆ ไม่ได้ทอดทิ้งความเป็นไทดำ แต่พวกเขามีมุมมองความเป็นไทดำที่อาจแตกต่างไปจากคนรุ่นก่อน เขามีวิธีสืบสาน และ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

แสดงตนในสังคมร่วมสมัย ที่ต้องปรับเปลี่ยนอย่างมีพลวัต การสืบสานภาษาและวัฒนธรรมนั้นสามารถทำได้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และวิถีชีวิตประจำวัน ดังสรุปในตารางด้านล่างนี้

	สัญญาณ		
	ตัวบท	ตัวหมาย	ตัวหมายถึง
วจนภาษา	-เป็นไปได้อย่าง -เด็กๆ สนใจแต่โทรศัพท์ -อีกหน่อยคงต้องเสนทาง โทรศัพท์ -เอาเรื่องเสนไปใส่ใน โทรศัพท์ น่าจะดี	การตัดพ้อ น้อยใจ สิ้นหวัง	การสืบสานภาษาและ วัฒนธรรมผ่านช่องทางที่ เด็กรุ่นใหม่คุ้นชิน
ภาพวาด	-ภาพบ้านไทดำดั้งเดิม และ ภาพบ้านไทดำแบบต่อเติม -สนามฟุตบอล -ชุดไทดำ -วิถีชีวิตดั้งเดิม และสมัย ใหม่	วัฒนธรรมที่จับต้องได้	การสืบสานอย่างมีพลวัต
กายภาษา	-การยิ้ม -การทำกับข้าวด้วยกัน -ยายสอนหลานทำกับข้าว	ความสุขของกิจกรรมทาง วัฒนธรรมไทดำ	การถ่ายทอดวิชาความรู้ ผ่านการใช้ชีวิตประจำวัน
สรุป	เด็กๆ ให้ความสำคัญกับ ความเป็นไทดำ ไม่ได้ทิ้ง แต่ ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท แวดล้อม	การสืบสานภาษาและ วัฒนธรรมสามารถทำได้ จากฐานฐานผ่านปฏิสัมพันธ์ ในชีวิตประจำวัน	การสืบสานภาษาและ วัฒนธรรมแบบมีพลวัตผ่าน การใช้ชีวิตประจำวัน

จากตารางด้านบน หากใช้วิธีการตีความหมายจากสัญญาณต่างๆ แล้ว อาจวิเคราะห์ไปได้ในเชิงลึกถึงอุปมา (metaphor) การแทนสิ่งหนึ่งด้วยอีกสิ่งหนึ่ง (metonymy) ของอัตลักษณ์ไทดำได้ว่า คำพูดของผู้สูงวัย และ วัยกลางคนชาวไทดำ ที่กล่าวถึง การเสนในโทรศัพท์มือถือ นั้น สื่อความหมายถึง การยอมรับสื่อทันสมัยในการสืบสานวัฒนธรรม สนามฟุตบอลนั้น เปรียบได้ถึงความเจริญรุ่งเรือง การได้รับการยอมรับในสังคม พหุวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็รูปธรรม และมีความค่าทางจิตใจ สำหรับเด็กๆ รุ่นใหม่ ส่วนการทำอาหารนั้น เป็นปฏิบัติการทางสังคมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวไทดำ อาหารแกงหน่อส้ม และน้ำพริกแจ่วด้านหรือน้ำพริกมะแข่นนี้ เป็นตัวแทนของความ เป็นไทดำ เพราะมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดในวัตถุดิบที่ใช้ในการปรุงอาหาร และรสชาติของอาหาร สื่อความหมายของความเป็นไทดำ การอยู่ร่วมกัน การรับประทานอาหารร่วมกันแสดงถึงความเป็นพวกเดียวกัน ทั้งนี้ สามารถสรุปการสื่อความหมายของสัญญาณเพื่อสืบสานภาษาและวัฒนธรรมได้ดังตารางข้างล่างนี้

สัญลักษณ์	โวหาร	
	อุปมา (metaphor)	นามนัย (metonymy)
วจนภาษา	สื่อทันสมัยช่วยสืบสานวัฒนธรรมได้	โทรศัพท์มือถือ สื่อถึง โลกสมัยใหม่
ภาพสนามฟุตบอล	ความเจริญรุ่งเรือง	อัตลักษณ์ไทดำร่วมสมัย
การทำอาหารไทดำ	ความสามัคคี การอยู่ร่วมกัน	แกงหน่อส้ม และน้ำพริกมะแข่น สื่อสารอัตลักษณ์ไทดำ

กล่าวโดยสรุป บทความนี้ กล่าวถึง “รูป-นาม” ของการสืบสานวัฒนธรรมไทดำ ผ่านมุมมองเรื่องสัญลักษณ์ รูปสัญลักษณ์ ที่สำคัญ ได้แก่ วจนะ ภาพ ภาษากาย และนาฏกรรม ล้วนแต่เป็นกระบวนการสร้างและนำเสนอ นัยสัญลักษณ์ของความเป็นไทดำ ที่ประสมประสานเข้ากับความหมายของความเป็นไทยในสังคมร่วมสมัย และการหมุนไปตามโลก รูปสัญลักษณ์ดังกล่าว นำเสนอขนานนาม อันปรากฏอยู่ในบ้านเรือน เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การดำรงชีวิต อาหารการกิน และสถาบันใหม่ นามนัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความเชื่อสำคัญของคนไทดำ และผูกโยงไปกับสัจธรรมของคนไทดำที่เชื่อในความจริงตามธรรมชาติว่าตนเกี่ยวข้องกับแผ่นดินและผืนบรรพบุรุษ

การสร้างและสื่อความหมายเรื่องแผ่นดินและผืนบรรพบุรุษจึงเป็นนามนัยที่สำคัญของความเป็นไทดำ ที่ต้องสื่อสารผ่านรูปสัญลักษณ์ดั้งเดิม เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ งานประเพณี และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เช่น ทีมฟุตบอล เสื้อผ้าแฟชั่น และอาหารร่วมสมัย การนำเสนอ (representation) เช่นนี้ จะช่วยสืบสร้าง (reproduction) ความหมายให้มีพลวัตไปตามความร่วมสมัยของสังคม

ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า การสืบสานภาษาและวัฒนธรรมนั้น ไม่จำเป็นต้องจัดการให้อยู่ในการศึกษาในระบบแต่เพียงอย่างเดียว การที่เราสามารถผนวกการเรียนการสอนในภาคบังคับ และการเรียนการสอนนอกห้องเรียน รวมทั้งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เป็นหนึ่งเดียวกันแล้วนั้น ย่อมจะทำให้เกิดพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะขับเคลื่อนและส่งเสริมพลังบวก ผลักดันให้เด็ก ๆ เกิดความภาคภูมิใจ ความเป็นพวกพ้อง รักในความเป็นไทดำ การจัดการศึกษาฐานชุมชน จึงต้องตระหนักถึงการสร้างและสื่อความหมายภายใต้รูปสัญลักษณ์ และ การส่งสัญญาณดังกล่าว สิ่งสำคัญสำหรับการสื่อสารเพื่อสืบสานวัฒนธรรมก็คือ “การรักษาความหมายเดิมเพิ่มเติมความทันสมัย”

บรรณานุกรม

- จิตขยางค์ ยมาภัย (2559) “วัฒนธรรมการเรียนรู้ในการเรียนรู้วัฒนธรรม” **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. 35 (1) หน้า 29-46 [Jitjayang Yamabhai (2017) “Learning Culture in Culture Learning” **Journal of Languages and Cultures**. 35, (1) p 29-46]
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2537) **สืบสานวัฒนธรรมไทย บนฐานแห่งการศึกษาที่แท้**. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก [Phrathammapidok (Prayuth Payuthto) (1994) **Thai Cultural Transmission Based on True Education**. Bangkok: Sahathamic]
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554) **การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล [Somsong Burusphat and others (2011) **Language Use and Attitude towards Languages and Ethnic Tourism of Ethnic Groups in the Western Region of Thailand**. Nakhon Phathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University.]
- อมรา พงศาพิชญ์ (2537) **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [Amara Phongsapich (1994) **Culture, Religious, and Ethnicity: Ethnographic Approach to Thai Society Analysis**. Bangkok: Chulalongkorn University]
- Barlett, Lesley., Vavrus, Frances. (2017) **Rethinking case study research : a comparative approach**. New York: Routledge
- Danesi, Marcel (2007) **The Quest for Meaning : a guide to semiotic theory and practice**. Toronto : University of Toronto Press Incorporated.
- Littlejohn, Stephen W. and Foss, Karen A. (2008) **Theory of Communication**. New York: Wadsworth
- Mchitarjan, Irina., reisenzein, Rainer. (2013) “Toward a theory of cultural transmission in minorities” **Ethnicities** 14, (2)
- Schech, Susanne., Haggis, Jane. (2008) **Culture and Development : a critical introduction**. New York : Blackwell publishing
- Thwaites, Tony and others (2002) **Introducing Cultural and Media Studies A Semiotic Approach**. Wales : Creative Print and Design